

Daarmee duurde de opleiding tot predikant bij een vijfjarige gymnasiumopleiding totaal vijf jaar: twee jaar propedeuse en drie jaar studie tot aan het kandidaatsexamen. Wie een diploma van een zesjarig gymnasium had, kon in vier jaar afstuderen. Daarna volgden nog de kerkelijke examens, maar die vielen buiten de opleiding.

Tenslotte was er het *doctoraal examen*, dat overigens voor het predikantschap geen vereiste was.<sup>92</sup> Het vormde één geheel met de promotie. Het eerste deel omvatte examen in de uitleg van de Heilige Schrift, geschiedenis van de christelijke leer en leerstellingen, weerlegging van oude en nieuwe dwalingen en het kerkrecht. Bovendien moest over één of meer onderwerpen uit deze vakken een opstel worden ingediend. Als de student dit onderdeel met goed gevolg was gepasseerd, werd hem van faculteitswege een promotor aangewezen en kon hij zich opmaken voor de afronding van zijn studie, de promotie. 51

Aan de rijksuniversiteiten kende men geen eigenlijke propedeuse meer, want die was in 1876 bij het gymnasium gevoegd.<sup>93</sup> Voor het kandidaatsexamen werd de student in die vakken geëxamineerd die in de wet stonden. Het bestond uit twee delen, die binnen een jaar na elkaar moesten worden afgelegd.<sup>94</sup> Het doctoraal examen bestond uit vier vakken: uitleg van vooraf opgegeven hoofdstukken uit het Oude en uit het Nieuwe Testament, geschiedenis van Israëls godsdienst, zedenkunde en de geschiedenis van de christelijke leerstellingen.

Voor het predikantschap was een doctoraal examen niet verplicht. Wel dienden studenten die predikant wilden worden van synodewege een 'kerkelijk voorbereidend examen' af te leggen bij de kerkelijke hoogleraren. Het schijnt dat dit examen aanvankelijk niet serieus werd genomen. Daarnaast behield de kerk haar zogenaamde 'proponentsexamen'. Al met al duurde de weg naar het hervormde predikantschap bij elkaar zo'n vier jaar. In principe derhalve net zo lang als de weg naar het gereformeerde predikantschap, met dit verschil dat aan de v.u de propedeuse langer duurde, aan de overige universiteiten de kandidaatsfase.